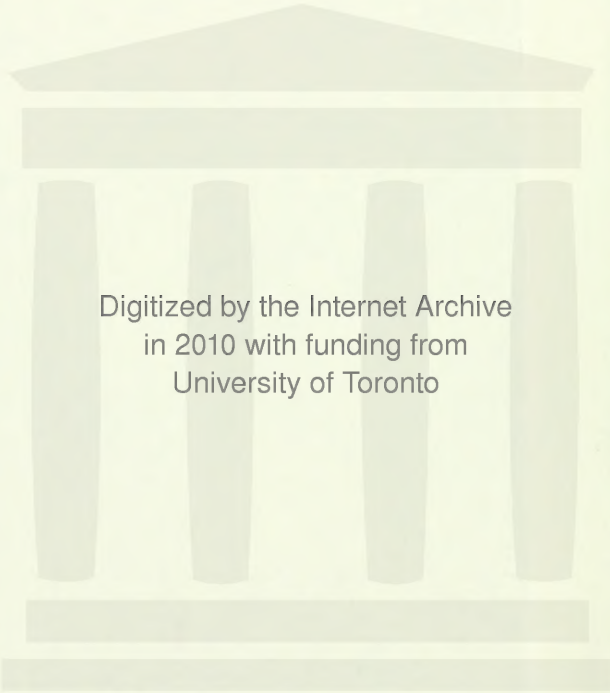
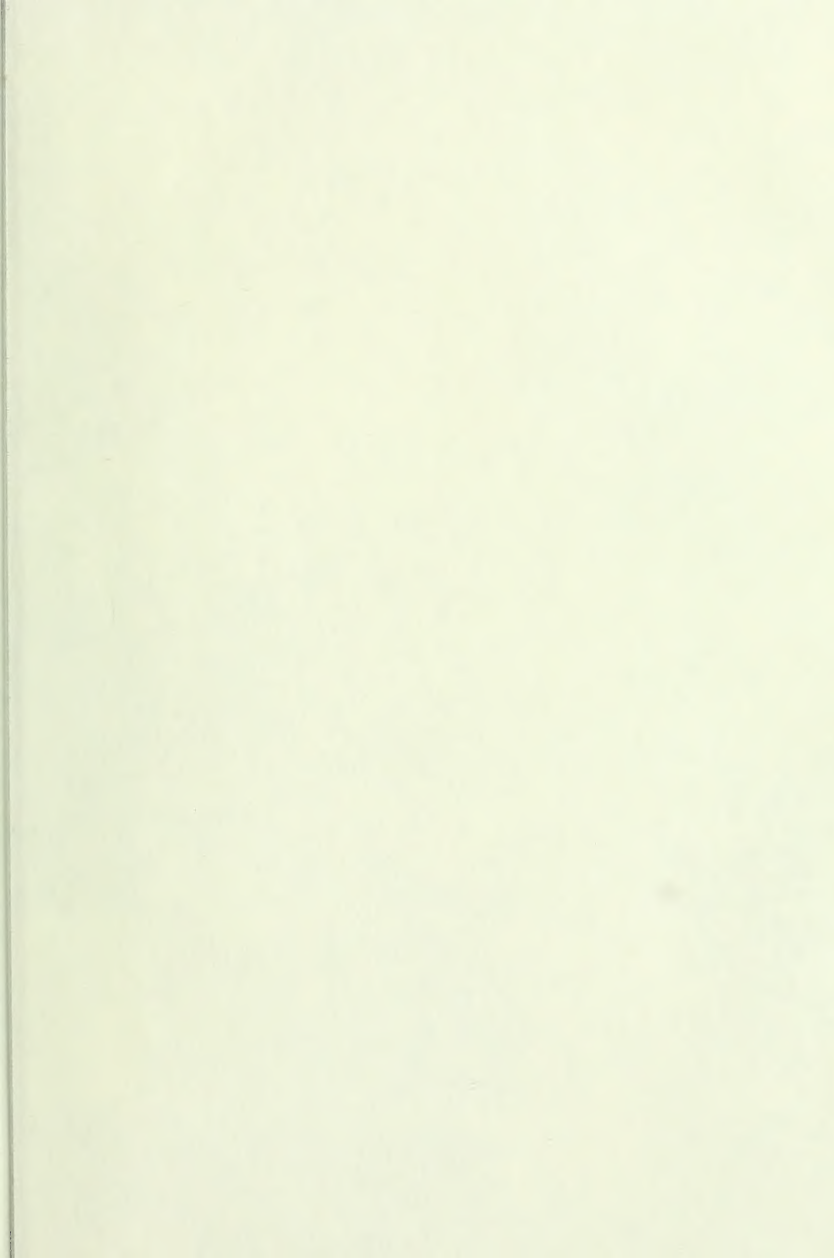

B
500
468W43
914
1

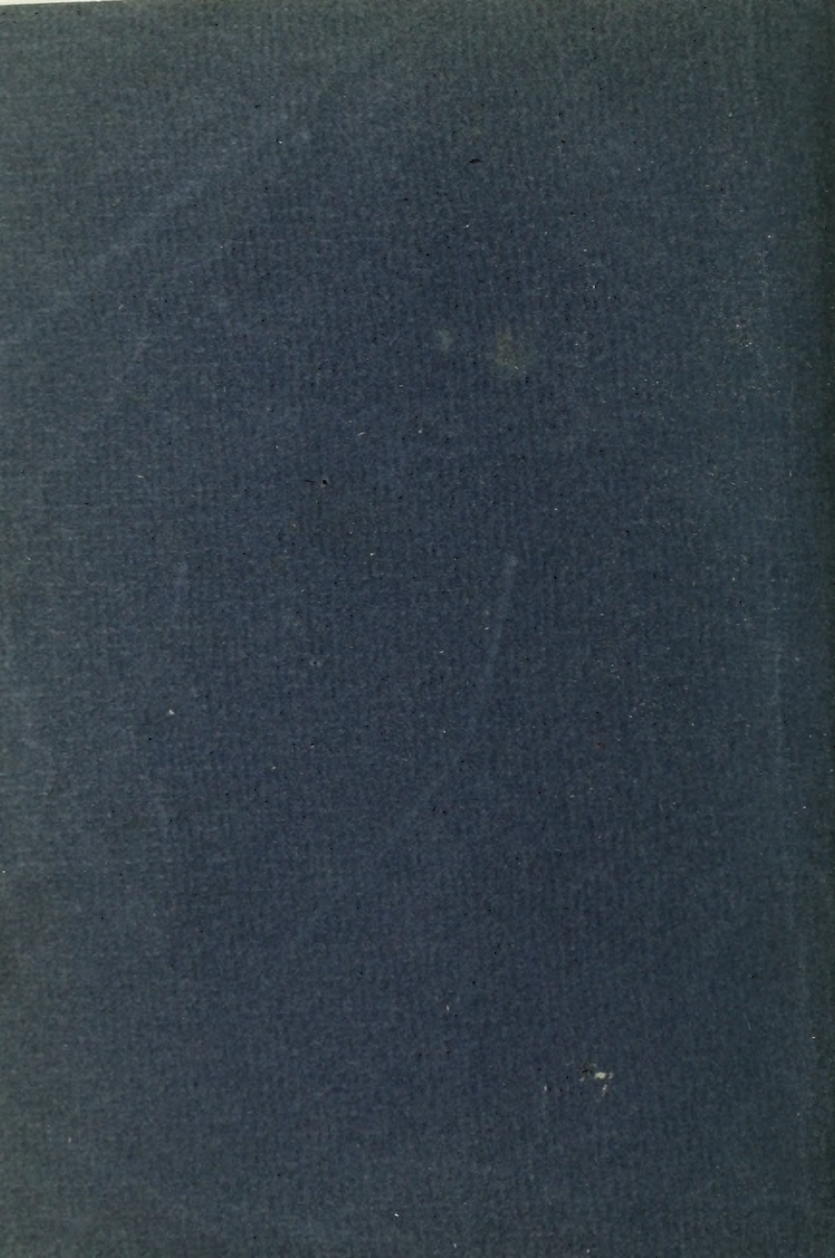

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

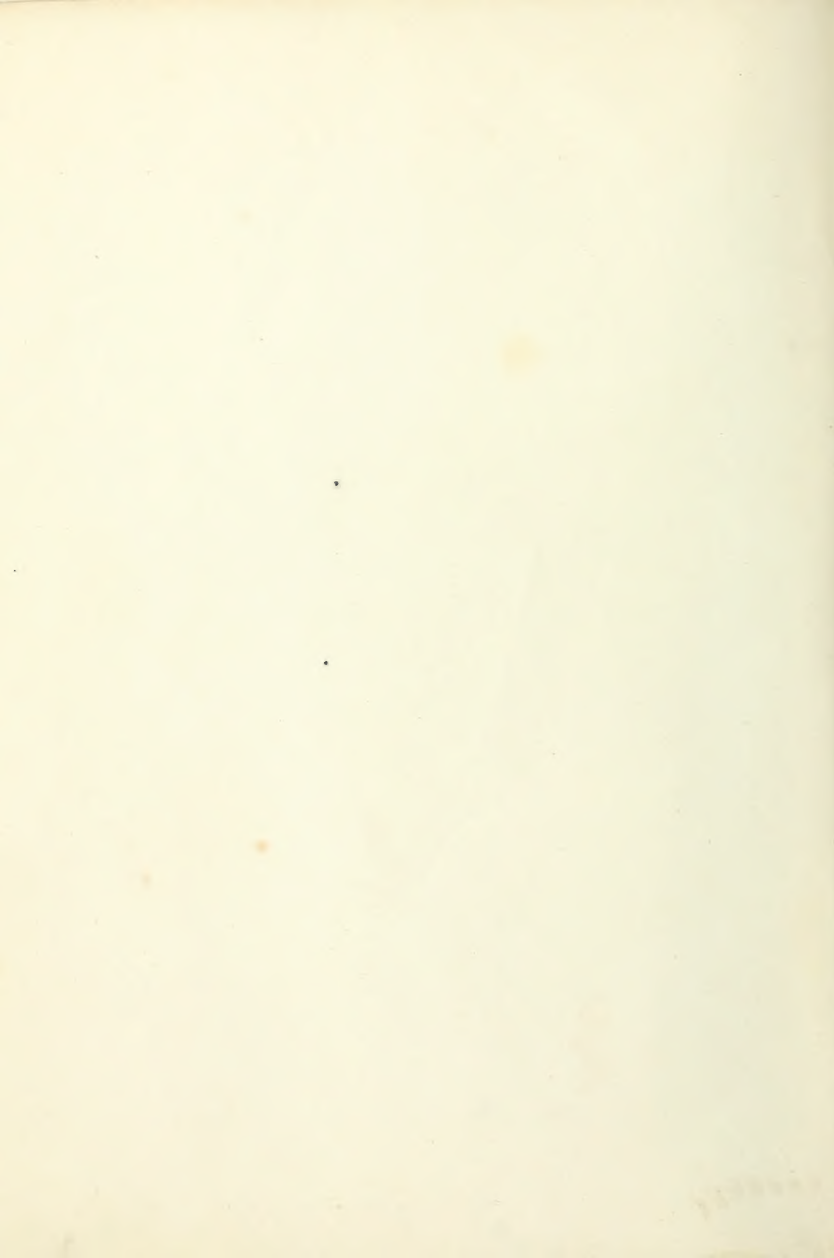

CHODSKO
CYKLUS OBRAZU
OT. ŠTAFLA

DE
2500
C468W43
1914
c. 1
ROBA

(5)
Karl Oachow
listopad 1965

CHODSKO
CYKLUS OBRAZŮ
OTOKARA ŠTÁFLA

**Svým příznivcům věnuje
„POLITIKA“
závod tiskařský a
vydavatelský
v Praze**

1914

Vytiskla tiskárna
„POLITIKA“
Nákladem vlastním

Z Klenče.

CHODSKO

Napsal

A. WEBER

Až vezmete do rukou tuto knížku, přál bych si, aby se kouzelným proutkem proměnila v chodskou dívčinu. A ta aby se na Vás zasmála docela neodolatelně, a z jejích třešňových úst aby k Vám zaznělo velmi zřetelně: „Chodský kraj Vás vzkazuje pozdravovat - nu ano, opravdu!“

Ostatně - kdyby snad se vskutku stal tento zá-
zrak, věřte, nebylo by mi to nic divného. Neboť
i tak se mi často zdává, že ten tichý, jaksi zamlklý
a tesklivě dumavý, jakoby stále zamyšlený kraj
domažlický je živým organismem. Že je mohutnou
živou bytostí. Že je po věky těžce zkoušeným, ale
nepodajným a svého určení dobře vědomým bo-
jovníkem za heslo samosprávy a soběstačnosti,
v dobrém i nedobřém slova smyslu.

Ano, mohutnou živou bytostí.

Znáte jistě deterministickou thesi, že v každém
z nás přímo se obrazí vlivy, poměry, prostředí, do
kterých nás byl postavil osud. Jsme takto předur-
čení, abychom byli tací, jací právě jsme.

Nuže, lze-li vůbec připustiti platnost věty ob-
dobné: že i krajina může žiti svým vlastním živo-
tem, že má svoji individualitu, pak tuším není
jiného příkladu, na němž bylo by lze onen deter-
ministický poznatek s takovou přesností přímo de-
monstrovati - od tisíce let až po naše dny - jako
na Domažlicku.

Neboť jest málo krajin, jež by se mohly honositi
tak vyslovenými a při tom sympatickými ideami
svého poslání, tak jednotným a uceleným vývo-
jem svých dějů a poměrů, tak předurčenými kol-
lektivními dramaty a ovšem i tragédiemi čistou lid-
skost tak vzrušujícími, jako právě Chodsko.

Vyjděte si na domažlickou Letnou en miniature,
na Škarman. Vyjděte si tam v podvečer neb za ti-
chého rána, a dívejte se, jak usínající nebo pro-
bouzející se město i s rámcem svého okolí je zaha-

leno intimním závojem lehounké mlhy, a jak v tom tichu jen bělavý dech pokuřujících si komínů prozrazuje, že tam také živoří mravenci pozemští, zvaní lidmi.

Vystupte od Chudova nebo Klenčí po silnici vzhůru k Caparticům, a teprve zde se ohlédněte. Nad obrazem v tak netušené šířce rozloženým zatají se Vám dech. Řeknete si: ano, zde to bylo! Neboť zde teprve pochopíte, proč předkové vracející se tudy z ciziny domů - zvláště pak vojáci ztrávilší dlouhá leta v cizích službách v Ulmu neb jiné pevnosti „říše“ - pod mocným dojmem náhle klesali, když tuto vykročili ze stínů pohraničního hvozdu českokobavorského. Padali na kolena, plakali a líbali zemi své vlasti, jež je zde vítala slavnostním, velkolepým gestem tak majestátně rozevřeného náruče své.

Zadívejte se třeba od České Kubice, od sv. Vavřínce neb od Zaldova u Domažlic k imposantnímu valu pomezních hřbetů českokobavorských od šumavského Javoru, Ostrého a Oseka přes Čerchov a Haltravu k dalším chlům Českého lesa až po Přimdu.

Rozejděte se na Hrádek u Oujezda, kde bývala stále pohotově chodská strážná hranice, aby plamenem svým alarmovala okolí, jakmile by se něco podezřelého hnulo na bavorské straně - a odkudž dnes mohutná socha Choda Koziny pozírá na chodský jih. A pozorujte odtud vlastní Domažlicko, na všech stranách tak přirozeně ohraničené rámcem lesnatých modrých vln.

Anebo z Tannaberku nad památným Břetislavovým kostelíčkem sv. Václava si zaskočte na blízkou skalku kdýňského „Ráje“ a rozhlédněte se po široké kotlině průsmyku všerubského, bohužel již dávno zněmčelého:

Jestliže si při kterékoli takové návštěvě dovedete jen trochu zpřítomniti, co se tu dělo od tisíce let, - snadno se Vám přihodí, že náhle uslyšíte hukot onoho dějinného proudu, jenž se tudy byl ubíral, že ucítíte tepot Krve a vdechovati budete duši této význačné končiny, která v zajímavé soběstačnosti, zpravidla sama sobě zůstavena, žila svému čestnému hraničářskému úkolu ve službě vlasti.

Znám mnoho krajín velkolepějších, rozmanitějších, okázalejších. Chodsko je prostinké, chudé, primitivní, neúpravné, kulturně opožděné a indolentní. Jeho scenerie nemohou a nechťi závoditi s Alpami. Jemu schází oživující element bystrých řek a modrých jezer. Zbožný, zatím však ještě marný povzdech za vším, čeho by si tu ještě bylo přát, vyvolává chodci pouhé letmé porovnání nevlnitých kaluží hnojůvky na neúpravné návsi nebo středověké pustiny sadů leckteré chodské dědiny, s usměvavou úpravností některých libezných krajín středočeských a vzorných zahradních měst Německa.

Ale jaký je dojem úžasné scenerie zasněžených velikánů, pozorovaných třeba v čistounkém Solnohradu? Jaká vzpomínka na smavou Adrii? Na oživené břehy Kalného Dunaje? Na nekonečnou požehnanou zahradu vzorně kultivovaného okolí

Chalupa ve Stráži.

drážďanského? Prázdná to, byť sebe okázalejší je-
viště všedního, hamižného, kupeckého pachtění
se všech těch neznámých a lhostejných lidiček
kolem. Nenalézám tam vyššího společného smyslu
a poslání blízkého mé české podstatě, oné ne-
smrtelné duše krajinné, jež by dovedla se vemu-

viti v srdce českého poutníka a hrátí je, zaměstnávati jeho intuici - jež by našince jemnocitného dovedla poutati trvale.

Duše Chodská to dovede. Dovedou to jeho jedinečné osudy a bohaté zkazky. Dovede to onen silný zdroj chodské individuality, z něhož se vyprýštily samorostlé názory a tradice chodské, stejně jako chodská hudba a píseň. Nebo stará mluva „bulácká“, proti naší školské tak bohatá na nejjemnější modulace zvukové i myšlenkové. Nebo vysoká estetická hodnota kroje chodského, přísného, jakoby z kamene tesaného kroje mužů, hýřivě krásného žen: to vše ode dávna k sobě vábilo a vždy vábiti bude českou mysl.

V této kolektivní individualitě kroje, individualitě zcela neodvislé vůči jednotlivým odchýlným poměrům a zjevům dnešní skutečnosti, je tuším tajemství oné kouzelné síly, která sem ode dávna pudila jemně citící české lidi.

Ať to byli neznámí a bezejmenní entusiasté, ať geniové pravého slova, jako Božena Němcová, Alois Jirásek, Jaroslav Vrchlický, ať vládcové palety a štětce, jako Spillarové, Aleš, Velc, Malý, ať vlastní synové Chodská s domácí nemocí ve hrudi, jichž hodně a dobrých je rozváto po širém světě: všichni s příslovečnou houževnatostí vždy znova spějí v toto prostředí, aby se gourmandsky napájeli posledními záblesky, zvuky a záchvěvy oné staré drahocenné duše Chodská a snažili se její krásno zachovati potomkům.

Kdož ví? Až jednou, vybrednouce ze současné

zátopy světoobčanské šablonovitosti budeme usilovati o obrození a prohloubení svého češství, o nového českého člověka - snad potom teprve i duši starého Chodského bude souzeno, aby znova se vtělovala v nových, pokroku lidstva průměrných formách!

Kdož ví?

Nuže, nedivte se, že právě Chodsko vtisklo štětec do ruky Otokaru Štáflovi a mně péro, abychom Vám v této knížce donesli jeho pozdravy a tlumočili jeho novoroční přání!

Chodský kraj Vás vzkazuje pozdravovat - nu ano, opravdu!

Dyž sem já šel vod hubičky,
svítily mně dje vězdičky,
jedna jasná, druhá tmavá,
ach, muj bože, kerá je má?

„Si-li tmavá, rozjasni se -
má hubičko, rozmysli se!“

„„Kerak se mám rozmysliti,
dyž nemůžu tvoje býti?““

A haž my se rozloučíme,
dje srdečka zarmoutíme,
dje srdečka, štyry voči,
budou plakat ve dne v noci.

Většina těch, kdo slov „Chodové“ a „Chodsko“ užívají zcela běžně a bez obavy před nedorozuměním, ocitla by se jistě v rozpacích, kdyby měla objasniti, kdo vlastně jsou nebo byli Chodové, a co dlužno Chodskem rozuměti.

Odpověď opravdu není tak zcela jednoduchá, jak by se zdálo, za to však tím zajímavější. A poněvadž vskutku se užívá obou uvedených názvů k označení velmi odchylných pojmů, ba dochází i k nedorozuměním, je tuším na čase, abychom si jednou na tuto věc posvětili.

Jistě jste již pozorovali, že i v této publikaci „Chodsko“ a „Domažlicko“ jsou mi jmény synonymními, jež prostě zaměňuji, aniž ovšem proto ještě zřejmo, co tím i oním názvem je míněno. Synonymní označování Domažlicka Chodskem se vžilo, a nebylo by ani účelno ani prospěšno chtít na tom něco měniti. Proti této zvyklosti nelze konečně mnoho namítati, pokud se každým z obou názvů vystihuje pouze jiná stránka, jiný znak téže představy. Neboť představu onoho pohraničí, je-muž někdy náleželo opatrovati důležitou, dokořán otevřenou bránu průsmyku všerubského čili domažlického, a oba s ní konkurující českobavorské přechody v bezprostředním sousedství (domažlický a klenečský), představu tuto lze dnes připoutati ke jménu odvěkého střediska (města Domažlic) právě tak dobře, jako ke jménu Chodů, nejvýznačnějších činitelů zdejšího venkova.

Naproti tomu zvykli jsme (tuším od dob Boženy Němcové, první literární propagátorky národo-

pisného svérázu této Končiny) osobním jménem „Chodové“ označovali národopisnou skupinu oněch českých venkovanů na Domažlicku, kteří by výstižně měli být nazýváni jen „Buláky“, a kteří od ostatního českého světa se liší neb aspoň do nedávna lišili zvláštním nářečím „buláckým“ (v. níže), zcela samorostlými názory, obyčeji, hudbou, písněmi a malebným krojem „domažlickým čili chodským čili buláckým“. Tato věcně nesprávná záměna pojmů, proti které by praví staří Chodové zajisté rozhodně protestovali, přenášivá se však i na celé krajinné prostředí, což působí zmatek a vyžaduje již zcela kategoricky, aby jednou již přehledně byl vymezen pojmový rozsah všech uvedených názvů pro různé doby a případy:

Domažlicko v původním historickém slova smyslu zaujímalo pruh podél hranic českobavorských mezi pomezními horami a souběžným vnitrozemským pásmem (dnes „Novokdyňským“) v šířce asi 15 km a v délce asi 25 km, od Ronšperska na severu až ke zboží Nýřskému a Janovickému na jihu.

Dnešnímu Domažlicku z tohoto území schází celá jižní polovice široké kotliny průsmyku všerubského s městy Osím (Eschelkam) a Novými Kostely. Tato pěkná krajina na pramenech řeky Kouby (Cham), kdysi národostně i politicky česká, octla se via facti v dosahu včasné zaujaté příznivé posice knížecího bavorského hradu na pohraničním Oseku (Hoher Bogen) a bavorského pohra-

ničného města Brodu (Furth im Walde), a byla na konec, při Tereziánské úpravě zemských hranic r. 1766, docela odstoupena Bavorsku. Hle, jak i z tohoto příkladu možno se poučiti o konečných důsledcích včasného obsazování posic národnostních!

Zbývající část původního Domažlicka shoduje se přibližně s nynějším okresním hejtmanstvím domažlickým a je dnešním Domažlickem v širším smyslu slova, které zahrnuje v sobě přibližně jižní polovici dnešního samosprávného okresu novokdýňského a celý nynější samosprávný okres domažlický čili dnešní Domažlicko v užším smyslu.

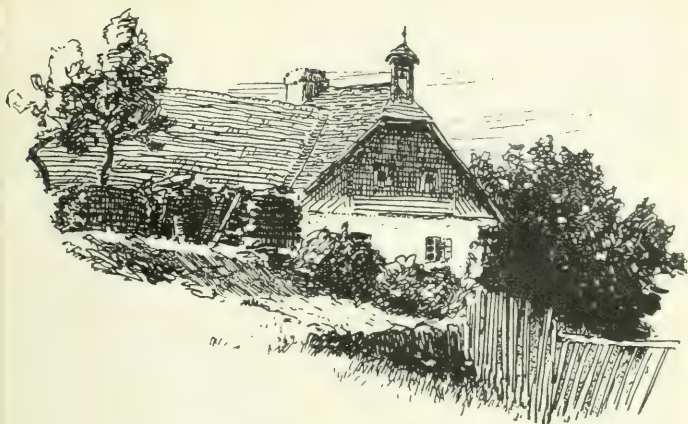
Název Chodská, dle dnešního chápání toho slova, lze připustiti pro obojí toto dnešní Domažlicko: Pro Domažlicko v užším smyslu proto, že jeho historická konstrukce, až na německou novověkou kolonizaci vykáčených partií královského hvozdu (Nemanice, Schmalzgruben, Heinrichsberg, Naselbach, Solfental, Grennet, Fichtenbach) zůstala mnohem lépe zachována nežli původní konstrukce dnešního Novokdýňska, kdež mimo ztracenou jižní část kotliny všerubské a novověké, rovněž německé osazení pohraničního hvozdu (Maxberg, Schneiderhof, Springenberg, Plöss, Chalupy, Hirschov etc.), se poněmčily obce na památné zemské stezce, nyní silnici brodsko-všerubsko-novokdýňské (Všeruby, Hájek, Brůdek, ohrožené Prapoříště), a kde z nechodské Kdýně dosti pozdě vzniklo též město, nynější středisko samosprávného, soudního a berního okresu.

Výstižnějším je však nazývatí Chodskem celé širší Domažlicko dneška, tedy přibližně dnešní politický okres domažlický, a to proto, že toto širší Domažlicko se v celku s územím, jímž se táhla obranná čára někdejších Chodů-Psohlavců, známých z tragédie Kozinovské: nejsevernější z pravých chodských obcí Postřekov, pův. snad Postřehov, leží právě na severní, nejjižnější pak, Pocinovice, právě na jižní hranici dnešního Domažlicka v širším slova smyslu.

Naznačené území starého historického Domažlicka osazeno bylo Domažilici, pravděpodobně to jednotnou a zcela svéráznou skupinou československou. Jejich podstatným národopisným elementem byly dle mého mínění ony svérázné znaky, které až na naše doby se zachovaly u t. zv. Buláků čili u Chodů ve dnešním nesprávném smyslu toho slova.

Jestliže je něco pravdy na nedoložené tradici, že Břetislav sem přivedl k ochraně hranic lid z Polšky, pak to nebyli dle mého mínění Chodové, nýbrž Buláci, kteréžto jméno tehdy ovšem neexistovalo. Naprosto není vyloučeno, že tento přivedený kmen byl totožný se starými Domažilici, jejichž pouhou kastou byli Chodové.

Neboť jméno Chodů vůbec neznačilo pojem národopisný. Jméno „Chodové“ značilo funkci oněch jednotlivých králi českými vždy jmenovitě označovaných osad, jimž (následkem jejich polohy v pohraničním lese královském u českobavorských přechodů) připadla těžká a

Zvonička v Novém Postřekově.

zcela mimořádná povinnost býti neustále na nohou: choditi ve dne i v noci pomezními hvozdy, dbáti, aby hvozdy ty, majetek to Královský a proto „Královstvím“ nebo „Na Království“ zvané, nebyly především z německé strany káceny a ztenčovány, aby úzké přechodní stezky středověké nebyly uvolňovány, - za dob nepokojných pak pozorovati ze stálých strážnic ruch na pohraničí bavorském, signalisovati každé podezřelé hnutí a brániti mu odporem vojenským zvláště v zásekách, jimiž bylo lze lesní cesty rychle zaroubiti a zahraditi.

Z Domažiliců byli Chody v tomto pravém a původním smyslu jen obyvatelé dávno zhubených obcí Zďáru, Drbova a Horosedel, které až na zachovaná jména tak úplně zmizely s povrchu zemského, že nelze přesně označiti ani jejich někdejší polohy, pak obce posud zachované: Postřekov, Dražinov, Klenčí, Chodov, Oujezd, Stráž, Tlumačov, Mrákov a Kyčov ve dnešním samosprávném okrese domažlickém, a konečně Lhota a Pocinovice ve dnešním okrese novokdýňském.

Obyvatelé chodských i nechodských obcí na starém Domažlicku byli sice stejně poddanými královské komory, přece však, přes jednotný společný národopisný ráz bulácký, představovali dvě žárlivě rozeznávané skupiny: vojensky organizované král. hraničáry Chody čili Psohlavce, jichž obce s městem Domažlicí tvořily vlastní ochranný pás pohraničný a požívaly za to známých výsad čili privilegií, - naproti ostatnímu selskému lidu obcí nechodských, jenž, nemaje ani zvláštních úřadů vojensko-politických ani zvláštního druhového jména, žil ve zcela normálním svazku poddanském, s počátku pod korunou královskou, pak pod městem nebo šlechtou ze sousedství.

Proč Psohlavci? Proto, že na znamení své bdělosti a věrnosti označovali svůj vojenský praporec psí hlavou, a odlišovali se m. j. i tímto vnějším znakem od ostatních Chodů. Neboť i mimo Domažlicko byli Chodové, tak na př. jižně na Šumavě

Chodové-Králováci, nebo na severu Chodové Kol Přimdy a Tachova.

Paměť i jméno Chodů mimodomažlických však zanikly spolu s někdejšími jejich působením a významem.

Ovšem také Psohlavci přestali od konce 17. stol. existovati jako samostatná sociální skupina, neboť splynuli po procesu Kozinově v jednotném poddanském postavení s ostatními venkovany na Domažlicku. Přece však právě oni jediní - díky tragickému a pro naše moderní cítění tak sympatickému zápasu Kozinovskému o svobodu a samosprávu občanskou - zachovali jméno Chodů svému potomstvu podnes.

Tato zcela nahodilá okolnost však svedla potomstvo nedosti zasvěcené ku představám docela mylným, kdyžtě na jedné straně Psohlavce domažlické stotožňujeme s Chody vůbec, jakoby jiných nebylo bývalo, na druhé straně pak užíváme slova Chodové tu pro pojem národopisný, onde zase k označení teritoria velmi složité konstrukce historické i národopisné.

Pozorný čtenář zajisté již postřehl hledané distinkce: I mimo Domažlicko byli Chodové, nikoli však Buláci. Na Domažlicku pak všude byli Buláci, nikoli však Chodové, kteří žárlivě střežili nejen české pomezí, nýbrž i jméno a výsady své kasty. Osady Nevolice a Stráž, nebo Petrovice a Oujezd na př. vždy byly v bezprostředním sousedství s lidem národopisně úplně homogenním, téže krve, téhož buláckého nářečí, kroje atd. Přes

to však v Nevolicích (již to jméno poddanské!) a Petrovicích nebyli Chodové, nýbrž jen poddaní, kdežto ve Stráži a v Oujezdě byli Chodové, jacísi dočasně zemané-svobodníci, kteří se považovali za jakousi venkovskou aristokracii a zajisté hleděli poněkud s patra na své jinak úplně stejnorodé strejčky Nechody.

I chodskou i buláckou byla zajisté taky stará Tuhošť, ležící na průsečnici dvou důležitých zemských cest. A nepozbyla zcela nároku na praedikát chodské obce ani potom, když z Tuhoště se vyvinulo moderně hrazené středověké město „Taus“, kteréž pak, jsouc přirozeným těžištěm a sídlem farní i župní správy nejen okolních Chodů, nýbrž i všech ostatních Domažliců, samo přejalo někdejší kolektivní jméno celého kmene: Domažlice. I toto město, s chodským hradem ve svých zdech, přeneseným za Lamingenů do Trhanova (Chodenschloss), možno tedy zvatí chodským, až ovšem na to, že obyvatelé jeho vzhledem k významu městské pevnosti a dle běžných řádů středověku se vyvinuli v samostatnou, novou sociální skupinu Domažlíků, ve svobodné a králi jen jako suverénovi podrobené měšťanstvo, nadané vlastní samosprávou městskou a tudíž privileji trvalými a mnohem cennějšími, než jakým se těšili sami Psohlavci, před Lamingeny již poddaní města Domažlic.

Dnes ovšem se ujalo a vžilo, že význam jména Chodové jednak rozšiřujeme na veškeré i nechodské Buláky, jednak omezujeme, nazývající

Z Domažlic.

Chodskem pouze Domažlicko. Slovu Chodové podložen je takto nebývalý, nový smysl. Budiž. Pro označení přítomného stavu stalo se to technickým terminem, jemuž nyní, spanilá čtenářko, už náležitě rozumíme, - že ano? - a jenž nezůstavi

mezi námi nedorozumění, uvědomíme-li si jeho někdejší význam a jeho relativní platnost.

Jen s uvedenými výhradami užívejme tedy dnes běžných výrazů Chodové, chodský kroj, chodské písně, chodské nářečí, třeba nám aspoň to nebezpečí již nehrozí, že se o slávu těchto pěkných „chodských“ věcí jako potomci také-chodů budou hlásiti - tachovští nebo nýřští sousedé Němci.

Podstatným omylem bylo by však, kdybychom veškeré předky Buláků čili dnešních Chodů považovali za potomky rebelantů ze 17. stol. proti tehdejší milostivé vrchnosti, pověstnému Wolfu Maxmilianu Lamingenovi z Albenreuthu, „JMti císaře Leopolda komořímu a v království Českém místodržícímu, pánu na Bělé, Koutech, Klenčí, Rýzmberce, Eisendorfu, Zahoranech, Všerubech a na Chodech“.

„Kam pudeš, pojedeš, muj Honzíčku,
na vojnu, na vojnu, na vojničku?
Vem ty mě, Honzíčku, vem mě (s) sebou,
já si svážu šaty, puďu s tebou!“

„„Co bys tám, má milá, co dělala?
Dyk bys mě pro vojsko neviděla!““

„Hudělala bych se malým ftáčkem,
znášela bych se tě nad kloboučkem,
hudělala bych se laštovičkou,
znášela bych se tě nad hlavičkou.

Ze Starého Postřekova.

Již při nejzběžnějším pohledu na národnostní mapu naší vlasti upozorňuje na sebe nápadný zjev, že jedině právě na Domažlicku dosahuje české národnostní území až k samé odvěké hranici, kdežto na všech ostatních stranách byla se německá záplava tak hluboko přelila do nitra země a celého někdejšího českého státu. Zjev tento volá o vysvětlení. Je zcela ojedinělý a nemá ana-

logie. Ani na Moravě, jejíž hranice nejsou ještě hranicemi kmene československého, ba ani v českém Náchodsku není obdobného případu. Neboť i Náchodsko bývalo hluboko uvnitř českého státu a českého národnostního živlu.

Ovšem i na Domažlicku vznikl podél zemských hranic nebývalý pás obcí německých. Tu se však jedná o novověkou kolonizaci vykácených partií král. pohraničního hvozdu, jenž nebyl vůbec obydlen, pokud ho z výdělkářství neosadili v 17. a 18. stol. Lamingenové a Stadionové. Přirozeně lidem německým, jednak z dojemné tradicionelní lásky naší „české“ šlechty ke všemu německému vůbec, jednak i proto, že po 30leté vojně ve vylidněných Čechách nebylo českých kolonistů.

Přes to jest prostým faktem, že národnostní hranice českých sídel jedině právě na Domažlicku po tisíc let zůstala netknuta. Ve všech starých chodských osadách, jež byly bezprostředně strážemi hranic, ve městě Domažlicích a v jeho buláckém okolí žije jako kdy dříve žil český lid, ačkoli sousední Čechové: severně na Ronšpersku, Hostouňsku a Tachovsku, jižně v Nýrsku podlehlí germanisaci.

Kde je vysvětlení?

V tom, že do konce 17. století šlechta nemohla na Domažlicko vztáhnouti svých rukou.

Zdá se vám to paradoxní, a je to přece pouhá pravda.

Stalo se sotva náhodou, že králové čeští nejenom

nepustili do svého města Domažlic německých měšťanů, ač to jinde dělali, nad to však, že jako jednu z výsad Psohlavců dekretovali zásadu, že na Domažlicku žádný šlechtic nesmí se usazovati.

Poddaným Královského hradu „chodského“ v Domažlicích vládla v duchu českého státu královská komora, jež se o vzdálené poddané jinak nestarala než péčí o to, aby poddanské dávky řádně docházely. Město samo i Psohlavci požívali samosprávy. Domažlicku ponechána soběstačnost občanská. Český a demokratický duch tu vládl.

Kdo mohl za takých poměrů vykonávati germanisační vliv? Kdo ho vykonával jinde v Čechách, pokud se nejaly germanisovati německá plutokracie a stát sám? České magistráty? Či snad rychtářové volení z lidu? Nikoli - jen šlechta to byla.

Ošklivá je píseň politická. A politika české šlechty bohužel až příliš byla hnusnou politikou zájmovou, které vždy zisk vlastní je vším, dobro obecné ničím.

Jestliže v nekonečném středověkém zápase mezi králem a šlechtou o vrch v zemi i sama dynastie proti národu a proti sobě samé se dosti často prohřešovala tu námluvami u německého souseda a opičením se po jeho životních formách, tu lákáním do země německých kolonistův, bylo to bohužel pravidlem u šlechty zvláště na pohraničí.

Kdyby na Chodech nebo v Domažlicích byl rozhodoval šlechtic tak jako v sousedních pů-

vodně českých městech Horšově Týně, Ronšperku, Hostouni, Boru, Nýrsku, bylo by Domažlicko dnes německé.

Tak se zdá, jakoby vládcové čeští přece aspoň od případu k případu byli vycítovali, že mimo český lid není živlu, na který by český stát a jeho dynastie mohly úplně spoléhati. A jakoby proto právě důležitou posici domažlickou byli chtěli chrániti před politikou šlechty.

Očekávám námitku: Chybalávky-což pak osady na stezce všerubské: Všeruby, Brůdek, Hájek? Prastaré osady, kdysi též české? Kde je ona tisíciletá nedotčenost českého národnostního osídlení na Domažlicku?

Ano, odvětil bych, máte pravdu, tyto osady skutečně se poněmčily. Ale to právě bohužel až příliš potvrzuje moji hypotésu.

Slyšte. Pravil jsem, že české posice na Domažlicku byly zachváceny jejich demokratizací v národním duchu českém. Jejich autonomií. Kéž by jen čeští králové v této výborné zásadě byli zůstali důslednými!

Ale Bavoři na své straně, jak už pověděno, na Oseku nad průsmykem všerubským vytýčili šlechtický hrad.

Jakkoli na české straně nebylo potřebí ničeho jiného, než vyztužiti a zhustiti chodskou obranou čáru, nejspolehlivější to vzdorohrad, chodsky-vojenskou organizací obcí onomu hradu protilehlého, nestalo se tak. Po Bavorech opíčili se naši -zbudováním taky šlechtického hradu Rýzm-

berku na výběžku vnitrozemského pásma (nyní „novokdýňského“) právě proti stezce všerubské. A osady Všeruby, Hájek, Brůdek na této stezce, dle mého mínění původně chodské, ze zboží královského, t. j. Domažlicka, vyloučeny a přiděleny k Rýzmborku. Důsledek: šlechtické čachrování těmito osadami z ruky do ruky a konečné jejich poněmčení i s celým ostatním průmyslem všerubským.

To vše zajisté nebylo by se přihodilo, kdyby osady ony byly zůstaly Psohlavcům. A pro odlehlost města od stezky všerubské kdyby potřebný snad hrad Rýzmbork byl býval osazen posádkou královskou nebo městskou.

Hle, jaké to důtklivé naučení dějin!

Vážme si principu samosprávy! Očišťujme ho, pěstujme ho, povznášejme svoji samosprávu a chraňme ji proti záludnému appetitu kohokoli! Neboť jedině v ní máme záruku svého národního bytí, svobodného sebeurčení a rozvoje dalšího!

Ovšem, na konec i na Chodsko dolehl dajč-frajndlichovský vliv šlechty. Na štěstí stalo se to teprve vítězstvím Lamingenovým proti Kozinovi a Chodům na samém rozhraní 17. a 18. stol. Bylo už pozdě. Pak už ani povýšením bývalé chodské vsi Klenčí na šosní městečko Lamingenské s německými cechovními a městskými knihami, ani německou správou zboží někdy chodského, ani germanisační politikou státu nedosaženo, mimo zmíněnou německou kolonisaci vykáčených partií král. hvozdu, v podstatě ničeho více, než

kdekoli jinde v Čechách, třeba v samotné Praze:
německého nátěru, na nějž v 19. stol. přišla zdravá
lučavka národního probuzení.

Dyž som šel vod Mandy,
bul bych spád do jámy,
to bulo mý chčestí,
že som bul bos.

Dybych bul vobutyj,
bul bych snad zabjityj,
bul bych si pro Mandu
hurazil nos.

Kostel na Pivonce.

Venkovanů na Domažlicku, ačkoli žili v bezprostřední blízkosti a celkem dobré shodě s německými sousedy, se ani ten nátěr německý valně netknul.

Zajímavě se tyto styky zračí pouze v jednotlivých podrobnostech mluvy, písni, ba i kroje chodského. Naproti tomu velmi hluboké stopy v povaze všech Domažliců, zvláště vlastních Pso-

hlavců, zůstavila náhlá změna jejich situace právní a sociální. Hrozné omyly a srdcelomná nedorozumění mezi Chody a světskou spravedlností od konce 16. do konce 17. stol., které jsou vlastní jedinečně zajímavou psychologickou expozicí chodské tragédie Kozinovské, zanechaly v povaze chodského lidu velmi neblahé důsledky.

Staletou samosprávou bylo se v nich příliš zakořenilo vědomí a cenění svobod, králem zajisté kdykoli odvolatelných, jež si byli od něho opět a opět s tak těžkými oběti vykupovali. Smrt Lamingenova, ve které Chodové spatřovali splnění známého proroctví Kozinova a spravedlivý soud boží, utvrdila je v mínění, že jsou nevinnou obětí zločinných machinací světské spravedlnosti. Pojali smrtelnou nenávist proti každé vrchnosti mimo krále Českého. Proto také ani oni, ani jejich potomci se nikdy upřímně a loyálně nepodrobili. Ustoupili pouze násilí. Robotovali a poslouchali, neboť jinak to absolutně nešlo. Ale stav jejich davové duše zůstal stavem trestance, jenž z nezbytí se podrobuje světské exekuci se stálou vzpourou v srdci svém a chápe se každé příležitosti k útěku neb aspoň trpné resistenci. Aniž si při tom uvědomuje, že nepomíjející stav takový musí zůstaviti hluboké stopy v jeho povaze, jež se projeví, až bude konečně jednou na svobodě. Pokud morálka společnosti, třeba jeho nechápavostí a tedy jeho vinou, se nestřetla s morálkou jeho, a pokud v tomto konfliktu nebyl, nezbytným násilnáním jeho svědomí, probuzen duch vzpoury v něm, býval snad

jako chleb dobrým člověkem a občanem, jenž se s radostí podroboval společenskému řádu. Ale nebude jím více. Bude zatvrzelým misanthropem, který ztratil starou víru v prospěšnost a nutnost altruistické disciplíny společenské. Přestane býti vitanou a užitečnou složkou socialní, stane se nepřístupným individualistou, nedůvěřivým sobcem. Nebude věřiti nikomu a nakonec ani sám sobě.

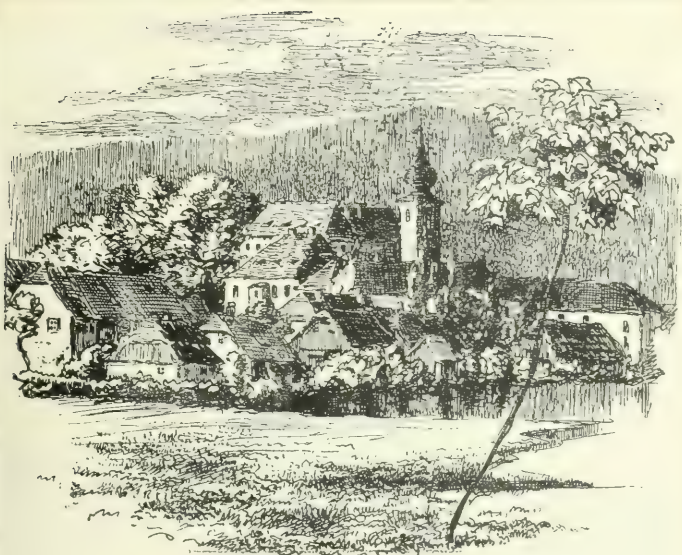
Podobným osudem, - jakým, ovšem v menší míře, nutno vyložit i a možno omluviti povahové kazy všech potlačovaných národů a mnohou vadu zvl. nás Čechů a ostatních Slovanů, - zachvácen chodský kraj. V plném rozsahu ony staré chodské obce, za něž umřel Kozina. V menší míře město samo, které po Bílé Hoře nesmírně trpělo a pak se doplňovalo zase jen ze svého chodského a buláckého okolí, které po zlatém věku svého rozkvětu a blahobytu v 16. stol. musilo prožiti všecky hrůzy a bídu 17. století.

Tomu přičítám, proč velká část dnešního lidu na Domažlicku, zvláště však obyvatelstva někdy chodských obcí, se tak liší jak od německých sousedů tak i od lidu ze vnitrozemí českého.

Od počátku 17. stol. zatvrdila se chodská duše na dlouho proti každému cizímu vlivu. Chodský lid v poměru svém ku vnějšímu světu stal se uzavřeným, cizímu vlivu nepřístupným, nedůvěřivým, sobecky chytráckým, sudičským a neupřímným. Tyto získané vlastnosti jeho zajisté v posledních 200 letech podstatně přispěly k záchraně jeho před germanisací, ba pravděpodobně i k za-

chování mnohé půvabné a národopisně neocenné tradice. Ale dnes působí těžké chvíle mnohemu úředníku, ba mnohemu vlastnímu zmocněnci a zvolenci samosprávnému. Vlastenec o pokrok této krajiny usilující ustává začasť v malomyslné resignaci, když tak např. mnohý chodský tatík ve svém úzkoprsém konservatismu a při scházejícím smyslu pro investici naprosto nedovede pochopiti, proč by bylo dobře, aby jeho syn navštěvoval hospodářskou školu.

Chodský lid jakoby si stále ještě nemohl jaksi uvědomiti, že jeho trestanecké časy již náležejí minulosti. Neblahé psychické důsledky neblahé doby Lamingenské brzdí a možná ještě dlouho brzditi budou žádoucí obecný pokrok obcí chodských. Ani dnes ještě Chodové nedůvěřují. Nedůvěřují modernímu státnímu úředníku, který přece má už docela jiné mínění o svém poslání a svých povinnostech k lidu, než někdejší zámeční pání Francové. Nevěří ani svým vlastním úřadům samosprávným, jež přece nejsou ničím jiným než znovuzrozením, nežli moderní formou oné staré jejich občanské samosprávy, tolik oplakávané a tak toužebně pohřešované. Onen dlouholetý zvyk, podrobovati se právě jen donucení, má za osudný následek, že tu namnoze vymizel smysl pro ony krásné občanské cnosti každého lidu svobody hodného, jež jsou tak nezbytnou podmínkou každé úspěšné samosprávy, ať je to veřejná správa okresní a obecní, nebo svépomocná dobrovolná organisace spolková, družstevní, obchodní, záj-

Trhanov.

mová: pro uvědomělou, radostnou, dobrovolnou disciplinu, pro nutnou autoritu.

Je tu opravdu potřebí hojiti staré rány, usvědčovati neblahé tradice tří set let z anachronismu, probouzeti pochopení pro změněnou situaci dneška, vychovávatí smysl pro veřejné dobro, pro otevřenost a pravdivost osobní, ale také vzájemnou důvěru, touhu po pokroku a závodivost, nutnou

při překotném rozvoji naší doby a našich nepřátel.

Konstatuji-li to vše, činím tak jen z lásky k našemu lidu na Domažlicku a z upřímného přání, aby tento lid mohl býti stejně hrdým na přítomnost, jako na svoji slavnou minulost. Jeho předáky čeká v tomto směru ještě mnoho těžké a nevděčné působnosti. Ale cíl je vznešený, posvátný, hodný námahy a sebezapření.

Třebnickej pan falář pěkně káže,
rozdává vobrázky, ruce váže.
Já na to kázání teky pudu,
vo jeden vobrázek žádat budu.

Třebnickej pan falář milostivej,
von mně dal vobrázek, ten je živej.
Co já s tím vobrázkem, co počít mám,
hdyž pro něj místečka nihde nemám?

Dám já ho do truhly? - Hudusí se!
Dám já ho do knížek? - Nevejde se!
Dám já ho na lajci, sednu k němu,
von mně dá hubičku ha já jemu.

Povahové jádro lidu na Domažlicku vůbec a ovšem i Chodů zdejších přes to však od počátku bylo a je cenné, zdravé a dobré. Dokazují to všechny prvky starého lidového svérazu Domažlicka.

Od věků stejně tuhý zápas lidu zdejšího s drsnou podhorskou přírodou v odlehlé, kulturním stykům nepřející poloze daly konvencím jeho sice ráz primitivní, řekl bych, jaksi sukovitě samorostlý.

Ale už překrásný, na variace tvarů i barev tak bohatý kroj chodský dokumentuje hluboký instinktivní krasocit, a smysl pro živé vnímání a formální vyjadřování různých dob a situací životních, se zvláštním sklonem k výrazům plné radosti životní, k pestrým květům a veselým oslňujícím barvám. Přímým výronem těchto jasných instinktů lidu chodského je tradicionelní ráz přástek, voraček a jiných zábav, při nichž mladí účastníci vedou si bujně a rozpustile, jakoby bylo potřebí protiváhy proti drsným skutečnostem života.

Totéž, co o kroji, lze říci též o hláskově tak bohaté mluvě bulácké, kterou školská čeština a nezbytný moderní pohyb obyvatelstva v krátkce docela zapudí. Už dnes ve staré zachovalé čistotě její slyšíte ji jen z úst starců a stařen.

Chodský lid po staročesku navzájem posud si tyká. Tykají si bohatý i chudý, mužové i ženy. Jen osobám, jimž nutno osvědčiti úctu, vykají Chodové, a pak osobám z jiného, cizího prostředí: měštákům (pokud nejsou s jednotlivci, zvláště řeme-

slníky, v důvěrném osobním poměru), turistům, svým učitelům, kněžím, úředníkům. Rodiče tykají dětem, hospodář čeledi, staří lidé mladým. Mládež starým lidem (stryčku, teta), děti rodičům, čeled hospodáři vykají, a do nedávna užívali i při oslovení jednotlivce slovem „vy“ spolu množného tvaru slovesného.

Bulácké nářečí není dle mého mínění než dochovanou dnešní formou původní mluvy starých Domažliců. Zachoval je – přirozeně s charakteristickými stopami všech odvěkých osudů a styků svých – venkov domažlický, zvláště také všechny obce někdy chodské. Docela zvláštní jargon, stejně odlišný od bulačiny jako od češtiny vnitrozemské, vytvořil si lid městský; také tato „domažličina“ náleží však už pomalu minulosti. Dialektologický výklad bulačiny podal v některých časopiseckých studiích, knižně bohužel posud nevydaných, rozený Chod prof. Fr. J. Hruška. Zde chci jen letmo ukázati namátkou na některé význačnější zvláštnosti.

Bulačina, kromě specifických svých výrazů a koncovek, hlásí se neuvyklému uchu nejnápadněji: velmi jemně rozlišovanou výslovností hlásek y a i, pak pověstným předsunováním hlásky h, kdykoli slovo začíná samohláskou a (halmara, haby) pro zamezení hiatu, a zálibou v prodlužování a zkracování slabik, zcela odlišném od češtiny vnitrozemské. „Byl bych ho zabil“ řekne Bulák téměř: „Bul bych ho zabjíl.“ Slyšíte ten rozdíl mezi y a i? Dle tohoto „bul“, v němž prý se ozývá vlastně

jen zachované staroslovanské tvrdé l, nazván dialekt a celý národopisný odstín domazlického venkova. Kde vy byste řekli: „Pohled, Adame, to je hezké děvče“, řekne Bulák: „Hele, Hadame; te pěkní dívčí“, nebo „te pěkná divčka“. A zeptáte-li se po jméně děvčete na Chodsku, řeknou Vám v devadesáti případech ze sta, že Hančí, Dodla, Káče, Manka nebo Markyta. Místo „vzal“ slyšíte „vzel“, „naše“ zní „náše“, kdyby – hdyby nebo dyby, bude – bure, věděl – vedíl, štěstí – chčestí. Chodské jméno obce Oujezda zní „Houvězdo“ a je středního rodu jako „Kodovo“ nebo „Postřekovo“. Milé říká chodský chasník má „hubičko“, „šacrličko“, – divčka milému „mý potěšení“. A t. d. a t. d.

V písniích připojených této studii nalezne čtenář ukázky bulačiny různého stáří.

Ukázkou široké mluvy chodské, použité dobřáckým flegmatikem, je písnička zajisté velmi starodávna, otištěná na str. 30.

Prostému lidu jsou jeho písně a přísloví, čím je vzdělanci poesie a filosofie dohromady. V této prosté poesii a filosofii nesčetných samorostlých autorů prostá duše opravdu nalézá vše to, co inteligent ve své knihovně: i osvěžující humor, i půvab šťastně tlumočených nálad, i vroucí výraz nezdolného citu, i resignovanou meditaci srdce podrobujícího se tvrdé realitě, i bystrý poznatek životní moudrosti. Prostá duše mladého venkovana nemá v sobě fondu, z něhož by mohla čerpat oporu a vodítko, je-li zachváčena citem, nebo

překvapena rozporem mezi žádostí a povinností. Jakým pokladem je tu zásoba známých písní, hotový to rádce, zpovědník, vychovatel!

Chodské písně obsahují po těchto stránkách mnoho cenného. Mezi spoustou prostých nálad a žertů probleskne mnohý drahokam ušlechtilé lidskosti v nejkrásnějším smyslu slova, mnohý potěšitelný doklad, že tento lid je schopen kultury srdce, jediné a pravé to kultury.

Jako všude jinde, i zde škodolibí bližní se pletou, do čeho jim nic není:

Na tý naší jedli dje herdličky sedí,
lidi jim nepřijí, dyž se rádi vidí.
Lidi, milí lidi, popřijte jim toho,
kerak to pěkná věc, dyž hdo má rád koho.

Popichujou, až milé rozvedou: Třeba milého zradí neb odloudí, a potom ponoukají opuštěnou dívčinu k nenávisti:

Esli máš věrnýho milýho,
pěkně ho vyprovázej,
esli tě falešně miluval,
kamením po něm házej.

Jistě byste neuhodli, jak odpovídá ona:

Proč bych já kamením házila,
dyž sem ho ráda míla,
hať sem hde chtěla vidila,
já sem se potěšila.

Jaký to vzácný názor! V altruismu vycituje

naše divčka podstata pravého štěstí. Je milému vděčna i za to, že pouhou svou existencí probudil a jí daroval blaho, o něž by jinak byl její život chudší. Jak moudrá to filosofie! Najdete ve světové lyrice půvabnější výraz bezpodmínečné dobroty srdce a vděčnosti za vzbuzenou lásku, nejkrásnější to květ ušlechtilé lidskosti, jež lze přijímati jen jako svátostný dar?

Také ovšem chodský „chlapec“ dovede svým způsobem akcentovati, jak vysoko cení mezi statky tohoto světa šťastnou lásku:

Třebas já pole, louky neměl,
přece sem na světě rád:
mně může pánbů dát,
že budu milovat
divčku jak karafiát.

Tvrdá skutečnost bohužel rozptýlí mnohou podobnou illusi. Neboť v tak těžkých životních poměrech, za jakých žilo Chodsko sta let, není půdy pro svobodný rozvoj individualit. Životem otrlí otcové chodští z velké části až posud neuznávají práva dětí na vlastní svobodné určení. Děti jsou jim pouhými socialními jednotkami a dle toho s nimi jednají. Spekulují jimi a za ně sami, umísťují je, kupují, prodávají je takřka. Marně namítá syn či dcera:

Sami ste si vzeli,
co se vám libilo,
ha mně zbraňujete, milovat nedáte,
co by mě těšilo.

A tak bývá ještě i dnes mnohý sňatek vlastně obchodem starých, duchovní popravou mladých neb aspoň jednoho z nich. Božena Němcová vy-
líčila srdcelomné takové případy z Chodska („Ob-
rázek vesnický“). „Však oni si zvyknou“ - a za 20
až 30 let budou stejní, jako byli jejich rodiče. Ne-
myslíte, že z de Kotví aspoň částečně tajemství cy-
nické citové otrlosti mnohého našeho venkovana?

Zpravidla si opravdu zvyknou mladí manželé.
Ale také zpravidla přestanou si prozpěvovat. Snad
společné hospodářské starosti, děti a jiné reelní
zájmy zaujmou cele jejich zájem a stmelí jejich
společenství. Také však je učiní pouhými mate-
rialisty. Ovšem, nepodaří se každému z nich, aby
vyplenil v sobě jemnocit z kořene, aby otrnul tak,
jak toho třeba, má-li člověk žítí bez bolesti hrozný
život nešťastného manželství, jestliže toto místo svá-
tosti, jak říká lid, ukáže se býti sakramentem.

Trpící muž zvykl vše tvrdé v životě buď rozbíjeti
svou energií, nebo nésti s chmurným mlčením.
Sžírá se sám v sobě, přehlušuje své nitro vášně-
mi materialistickými: hospodárností zabíhající do
skrblictví, - hladovou láskou ke hroudě nebo
k dobytku, jemuž věnuje namnoze více péče a
hledí opatřiti lepší životní poměry než sobě samé-
mu a vlastní rodině, - politikařením. Nebývají to
také právě všední letory, které se utíkají do ho-
spody, aby tam utopily svoji bolest a na krátko
aspoň zapomněly.

A žena? Chodské ženě po nedlouhé době dívčí
svobody a radostné svěžesti mládí nastává těžký

Hlídací bouda na bělidle s hejčedlem.

život neutuchajících starostí a lopotné práce. Chodská žena přestává žítí sobě. Její úkoly jsou tak mnohotvárné a vyčerpávající, že, chce-li je splnit, musí nezbytně zapomenouti sebe samé a žítí jen povinnosti. Správa hospodářství, polní práce, výživa, ošetření a výchova dětí, obsluha dobytka a drůbeže, dozor na čeled, vše spočívá na její svědo-

mitosti, píli a schopnosti. Pozdě je bycha honiti té,
která chovala plané illuse:

Proto sem se vod mamičky vdala,
habych dělat nemuřela.
Iěko muřím mlátit, ručičkama klátit:
toho sem se nenadála.

Tak si notuje každá zpravidla jen žertem. Neboť je už z domova hluboce proniknuta vědomím, že si musí v rodině zasloužit svůj chléb a své postavení, jež není postavením vydržovaného přepychového tvora, jako namnoze ve městě, nýbrž postavením spoluživitelky rodiny v pravém slova smyslu. Na rozdíl od mnohé náročivé paničky městské představuje chodská žena v rodině činitele rozhodně produktivního i po stránce čistě hospodářské. Chudá žena z Pece na př., zatím co muž robotí na stavbách v Bavořích neb v Sasku, podělkuje na panském, obsluhuje rodinnou kozičku nebo krávu, a každodenně i několikrát s košem na zádech, s dítětem u prsu v náručí a začasť s druhým ještě nezrozeným v životě svém stoupá třeba hodinu cesty vzhůru do příkrých strání Čerchova, aby tu na pasece nažala píce, natrhala stělna nezbytného pro tuhou horskou zimu. Tím hůře, jestliže nehoda postihla jí muže - spoluživitele rodiny. Pak jí uniká smutný povzdech:

Já - já, já celá strápená,
já - já, já celá pryč:
dostála sem muže, von dělat nemůže,
já, já, já celá pryč.

Je tu třeba nadlidského, bezcitného napětí, aby unesla hrozné břemeno života. Než i k tomu dosti sil ji dodává neobvykle silně vyvinutý sociální pud hospodyně a matky, opatrovatelky a rozmnožitelky národního jmění a i kmene sama.

Chodská matka při tom ovšem rychle ztrácí mladistvý půvab a dívčí svěžest. Než nestěžuje si, neklesá, jen když aspoň doma s mužem vychází snesitelně. Ale když ke všemu plahočení, ke vši strážni přistoupí ještě i osobní utrpení a neštěstí, jest ji jistě velmi těžce. Pak teprve lituje trpce, jako ona její družka, které poprvé ze stísněného srdce vytryskla sloka:

Co pa mně ta láska dala,
že sem se tak mladá vdala!
Dala mně muže-trapiče,
von mně mou hlavu roztluče!

Často jsem se sám sebe tázal, proč všechny chodské písně skrývají v sobě tolik melancholie, tolik nevyřčeného smutku. Ba i ty nejrozpustilejší - týká se to nejen textu, nýbrž i rytmiky a melodie - jakoby vyvěraly ze zoufalého humoru odsouzen-cova, jakoby byly smějící se maskou hluboce znepokojeného lidství, jež by chtělo ke slunci, a nemůže.

Než vše má svůj konec na tomto světě. I život se všemi jeho rozpory a obtížemi. Chodové snáší ho otrle i s předsudky a copy svých tradicí. A sotva jimi pohne ona poslední perspektiva, naznačená v mé poslední ukázkce bulačiny, v písni:

Haž mně bure sedum, sedumdesát sedum,
sedumdesát sedum let,
tak mně bure hlava, moje stará hlava,
tak mně bude šedivět.
Haž mně bure vosum, vosumdesát vosum,
vosumdesát vosum let,
tak huž burou kosti, moje starý kosti,
tak huž burou - práchnivět.

Ha ty svatýj Vavřenečku,
stojíš na pěkným vršečku,
vycházejí panny z Tebe
jako handělové z nebe.
První vyšla celá bílá.
Druhá vyšla - jen se skvíla.
Ha ta třetí, nejhezkejší -
to byla má znejmilejší.
(K obrazu č. 6.)

Jakž byste neznali této rušné chodské písničky, zdomácnělé již po všech koutech vlasti? Ale vsaďme se, že většina z Vás neví, co to vlastně zač ten svatý Vavřineček!

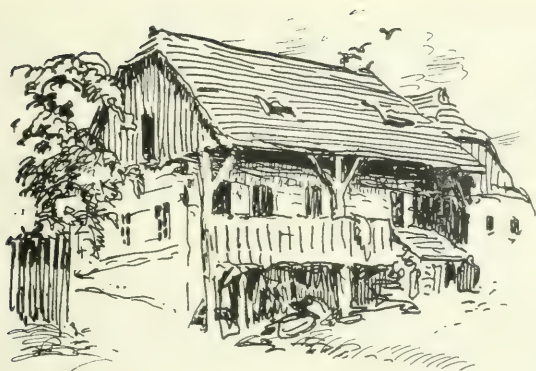
Povím Vám to tedy!

Pedant by Vám řekl o něm asi toto: Sv. Vavřineček je kostel na Veselé hoře u Domažlic. Na homolovitém kopci tak a tak vysokém (582 m nad mořem, asi 150 m nad městem), jenž se zvedá nad starou chodskou obcí Stráží něco přes 2 km jižně od města a tvoří spolu s ponurými lesnatými stráněmi Dmouta čili Ermouta malebné pozadí údolí domažlicko-havlovického. Sv. Vavřincem zove se i Veselá hora sama, Kupa to amfibolové břidlice, prošpičované ložisky křemene, živce a slídy s listy krásně jakoby v knihy skládanými. Kryje ji šachovnice polních pozemků až k vrcholu, korunovanému vedle zmíněného již kostelíka městskou myslivnou spolu hostincem a několika mohutnými lipami. Zalesněná Vavřinecká rokle, vrytá do boku Veselé hory, spojuje město a Sv. Vavřinečka stinnou procházkou.

My však se nechceme učití zeměpisu a raději si povíme malý klípek z intimní Vavřinečkovy minulosti: něco o tom, jak se tu octnul a proč jej o jeho jmeninách navštěvuje tolik chodských děvčátek.

Začalo to 19. června 1683, kdy Domažlice, v XVI. století bohaté a vysoce kulturní husitské město, byly pobělohorskými konfiskacemi a přetrpkými zkouškami třicetileté vojny téměř ožebračeny. Toho dne ozvalo se šturmování ohlašující oheň v Kladské ulici. Marna byla snaha omeziti plameny na první zachvácené budovy. Požár se zmáhal vůčihledě, zachvátil celou ulici a ohrožoval již i radnici a s ní celé náměstí. Domažličtí neměli tehdy ještě ani výtlačného vodovodu, ani parní stříkačky. Ona troška vody, kterou stačili na ohrožená místa dodatí stavíce se do řad a podávající od osoby k osobě ze hradebního příkopu plněná vědra, ukázala se obranou zcela bezmocnou. Ustáraní otcové města, jimž hrůzou vlasy se ježily, viděli už v duchu celou obec v plamenech, viděli se oloupenými o všechno, co jim ještě zbývalo: o střechu nad hlavou.

V této těžké chvíli vzpomněli si na Pánaboha. Poradili se s panem děkanem Borovským z Dobřan, a slíbili Pánubohu, zastaví-li požár, že na bývalé chodské hlásce mezi chodskou obcí Stráží a šibeničním kopcem městským zbudují votivní kostel, a to ke cti svatého Vavřince. Neboť bylo potřebízískati zvláštní bdělosti letního tohoto patrona ohně, slavicího své jmeniny v srpnu, v měsíci, kdy

byly město stihly nejhroznější požární katastrofy, jako 4. srpna 1481, 8. srpna 1581, 6. srpna 1592, kdy shořel i staroslavný chodský hrad.

Pan děkan vyšel z kostela v improvizovaném průvodu s monstrancí. Zažehnal oheň - a jakoby utál. Co už hořelo, dohořelo, plameny se zastavily a za krátko bylo po ohni.

Než po zažehnaném nebezpečí se osvědčila i v tomto případě stará zkušenost, že ochotněji a snáze slib se dává než plní, čehož v daném případě Domažlickým konečně nelze valně zazlívati - bylíť nadobro vyplundrováni a zadluženi. Ale zbožná měšťanka Zuzana Veselá, manželka mydláře Adama Veselého, trápila se nad lehkomysl-

ností, s jakou rodáci otáleli splniti dané slovo. Nemohla snést myšlenky, že by bylo lze samému Pánubohu na plano slibovati. A když takto uplynulo deset let, umínila si sama odvrátiti od rodné obce boží trest. A dala na bývalém stanovišti chodských stráží vlastním nákladem zbudovati votivní kapličku svatého Vavřince, která v den jmenin oslavencových, 10. srpna 1695, byla benedikována. Tím bezděky zvěčnila své jméno: do té doby prý bezejmenný kopec odtud zove se Veselou horou.

Ale nebe se nespokojilo byt dobře míněným, přece jen polovičatým činem, a projevilo svoji neolibost už během stavby Zuzaniny kapličky, se-slavši na Domažlice 8. června 1695 nový velký požár, jímž m. j. obrácen v prach i dřevěný kostelík sv. Antonína na Dolním předměstí. Bodří měšťané bohužel nepochopili smysl této bolestné výstrahy. Zničený kostel sv. Antonína sice nově zbudovali, a to na novém půdorysu rovnoramenného kříže dle plánu K. Zanettiho, ale ke stavbě slíbeného kostela sv. Vavřince nedocházelo, a když svědka povoláného ku vymáhání závazku, dobrého děkana Borovského, více nebylo - přestalo se o věci snad vůbec uvažovati.

Nebe ukázalo se shovívavým ještě půl století. Ale potom přišla Nemesis: těžkou ranou dopadla ruka upomínajícího nebeského věřitele na město 26. června 1747. Toho dne vznikl v Domažlicích strašný oheň, který právě uprostřed města zničil kromě 38 měšťanských domů také klášter, klá-

šterní Kostel, a běda, i překrásný gotický, vysokými pilíři ve 3 lodi rozdělený hlavní Kostel na náměstí, jež byli Domažličtí s velikými oběťmi po 200 let, dvě stě let pravím, budovali - chloubu a přední ozdobu města.

Tu již nebylo lze svévolně otálet. Po nuzném obnovení zničené části města i obou Kostelů - při čemž hodnota děkanského chrámu, prostě zbarokisovaného, neodčinitelně utrpěla - zahájeny sbírky a přípravné práce. Kaplička Zuzany Veselé, jako prst zlého svědomí k nebi ukazující, sbořena. A 13. srpna 1775, u příležitosti posvěcení děkanem Šebastianem Lounským, byl z brusu nový Kostel sv. Vavřince jevištěm první s lavné „Vavřinecké pouti“, která i dnes „tu neděli po svatém Vavřinci“ (po 10. srpnu) dopoledne bývá hromadným dostaveníčkem nejen Domažlických, nýbrž i lidu chodského z okolí, a v nejnovějším čase i mnohých turistů.

Kdo několikrát s otevřenýma očima a vnímavým srdcem navštívil tuto pout, spatřil tu jistě obrázky, které už mnohého malíře upoutaly tak, že neodešel, pokud se nepokusil chytiti do svého skizzáře oslňující zjevy chodských dívků, hrající všemi živými barvami kroje a usměvavých tváří i zraků ve žhoucí záplavě letního dne.

Od oné doby je Vavřineček Domažličanům nerozlučným druhem, jako Praze Hradčany a Petřín, jako sousedním Klatovům „Hůrka“.

Možno-li Vám - nezapomeňte sv. Vavřinečka navštívit i jeho svátku! Odmění Vás též dalekou pů-

vabnou vyhlídkou na Český les až po Přimdu, na Šumavu s mohutným Osekem, Ostrým a Javo-rem, a na české vnitrozemí až po Plzeň s Radyní jasně viditelnou.

A odpoledne neb večer pak si k písni - neko-nečné písni „do kolečka“, jejíž prvé dvě sloky stojí v čele této historie - můžete skočit i výsknout a dupnout po chodsku v Mrákově, Stráži, Nevoli-cích neb Havlovicích na počtu svatému Vavři-nečkovi. Tedy na shledanou!

UTL AT DOWNSVIEW

